

Onderzoek effect energielabel voor woningen

Rick Nijkamp
Matthijs de Gier
Stella van Hoenselaar

H4173 | oktober 2017

Inhoud

Samenvatting	1
Inleiding	4
1 Effect van energielabel op bewustwording	9
1.1 Door energielabel is men zich meer bewust van de energieprestatie van de woning	9
1.2 Op maat gesneden aanbevelingen op het energielabel worden op waarde geschat	11
1.3 Woningeigenaren zijn zich bewust van de 'status' van het energielabel	14
1.4 Energielabel wordt vooral als bewustwordingsinstrument beschouwd	15
1.5 Naast het energielabel worden woningeigenaren door tal van factoren beïnvloed	16
2 Effect van energielabel op gedrag	18
2.1 Houding ten aanzien van energiebesparende maatregelen	18
2.2 Kwart van woningeigenaren heeft recent energiebesparende maatregelen genomen	19
2.3 Een tiende zegt zonder het energielabel niet in actie te zijn gekomen	20
2.4 Het installeren van zonnepanelen is de meest genomen energiebesparende maatregel	21
2.5 Bij de overweging om energiebesparende maatregelen te nemen spelen financiën een belangrijke rol	22
2.6 Geld blijkt ook grootste belemmering te zijn om overwegingen om te zetten in daden	24
2.7 Helft van woningeigenaren is van plan om meer energiebesparende maatregelen te nemen	26
3 Overige effecten van het energielabel	29
3.1 Energielabel is ook relevant bij het kopen van een volgende woning	29
3.2 Klein deel zou energiebesparende maatregelen nemen om beter energielabel te krijgen	32
3.3 Door energielabel zegt men ook meer algemene energiebesparende maatregelen te nemen	34

Samenvatting

Achtergrond en opzet

Om te achterhalen of woningeigenaren meer waarde gaan toekennen aan het vernieuwde energielabel voor woningen, heeft onderzoeksbureau Kantar Public in opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) en de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) een onderzoek uitgevoerd in 2017 onder woningeigenaren. Dit onderzoek richt zich op drie onderwerpen:

- Het effect van het energielabel op bewustwording.
- Het effect van het energielabel op gedrag.
- Overige effecten van het energielabel.

Het onderzoek is uitgevoerd door middel van kwantitatief en kwalitatief onderzoek. Allereerst hebben 1.742 woningeigenaren deelgenomen aan een online enquête over het energielabel. Daarnaast zijn 15 diepte-interviews verricht bij woningeigenaren met een definitief energielabel.

Het effect van het energielabel op bewustwording

- Het energielabel heeft een positief effect gehad op de bewustwording van woningeigenaren. Zo zegt bijna twee derde door het energielabel meer kennis te hebben vergaard over de energiezuinigheid van hun woning. Zes op de tien woningeigenaren zeggen door het energielabel beter te weten welke aanpassingen ze aan hun woning moeten maken om deze energiezuiniger te maken.
- Het energielabel kan van waarde zijn voor de woningeigenaren. Het kan zelfs een trots gevoel geven, wanneer jouw woning een gunstiger energielabel heeft dan andere woningen in de buurt. Aan de andere kant geven woningeigenaren aan dat de lage prijs en de leveringssnelheid van het definitieve energielabel afbreuk doen aan de 'status' van het instrument. Het energielabel geeft volgens woningeigenaren een globale inschatting van de energieprestatie van de woning, maar men beseft dat het geen precies instrument is.
- Woningeigenaren vermoeden dat het energielabel vooral wordt ingezet als bewustwordingsinstrument. Over het algemeen vindt men dat de overheid hierin wel is geslaagd. De ontvangst van het energielabel is een bewustwordingsmoment; een reminder om aandacht te besteden aan een onderwerp dat geen dagelijkse gespreksstof is.
- Het energielabel kan volgens de geïnterviewden weer een duwtje in de goede richting zijn, maar het is niet zo dat het energielabel de enige reden zal zijn dat men besluit om energiebesparende maatregelen te laten aanbrengen. Het is onrealistisch om te veronderstellen dat de effecten van het definitieve energielabel zijn te isoleren. Er spelen namelijk ook veel andere factoren een rol die woningeigenaren stimuleren om over het onderwerp energiebesparing na te denken, zoals: buurtinitiatieven, informatieavonden en gezamenlijke investeringen in bijvoorbeeld zonnepanelen.
- De aanbevelingen op het definitieve energielabel lijken een belangrijk onderdeel te zijn van het energielabel. De helft van de woningeigenaren heeft deze aanbevelingen ook gelezen. woning en situatie. Verschillende geïnterviewden geven aan dat ze door het lezen van de aanbevelingen zijn gaan nadenken over het nemen van energiebesparende maatregelen. Aan de andere kant zijn er ook geïnterviewden die de aanbevelingen niet hebben gelezen, maar naar eigen zeggen wel op internet zijn gaan kijken naar energiebesparende maatregelen naar aanleiding van het

energielabel. Het feit dat hun woning is ingedeeld in een bepaalde labelklasse, heeft hen aan het denken gezet over energiebesparing.

Het effect van het energielabel op gedrag

- Ruim een kwart van alle woningeigenaren heeft recent één of meerdere energiebesparende maatregelen aangebracht of laten aanbrengen in hun woning. Een tiende van hen zou dit niet hebben gedaan als het definitieve energielabel er niet was geweest.
- Er zijn maar weinig woningeigenaren die het energielabel aanwijzen als directe aanleiding voor het nemen van energiebesparende maatregelen. Financiën spelen een veel belangrijkere rol bij de overweging om energiebesparende maatregelen te nemen. Het bespaart namelijk geld op de energierekening en men ziet het als een goede investering.
- In totaal heeft 52% van de woningeigenaren recent energiebesparende maatregelen overwogen, maar de helft daarvan heeft deze overweging niet omgezet in daden. Dit heeft meestal met financiën te maken. Men heeft er op dat moment onvoldoende geld voor (over) om de energiebesparende maatregelen te nemen. Daarnaast zegt men er gewoon niet aan te zijn toegekomen.
- Woningeigenaren gaan niet over één nacht ijs bij de beslissing om energiebesparende maatregelen te nemen. Er kunnen soms wel jaren tussenzitten voordat men in actie komt, mede vanwege de investeringskosten die vastzitten aan energiebesparende maatregelen. Ruim de helft van de woningeigenaren zegt van plan te zijn om in de aankomende vijf jaar één of meer (extra) energiebesparende maatregelen te nemen. Men denkt in dat geval het vaakst aan zonnepanelen en/of een HR (combi)ketel.

Overige effecten van het energielabel

- Naast de bewustwording en het effect op het nemen van het energiebesparende maatregelen heeft het energielabel ook bijkomende effecten. Ruim de helft van hen zegt dat het energielabel van invloed zal zijn op hun keuze bij een volgende aankoop van een woning. Geïnterviewden geven bijvoorbeeld aan dat ze bij Funda de zoekcriteria zodanig instellen dat er geen woningen met een minder gunstig energielabel worden getoond.
- Het energielabel heeft ook invloed op de prijs die men voor een woning zou betalen: twee derde zegt namelijk minder geld te zullen betalen voor een woning met een energielabel G. Andersom is dit effect minder groot. Vier op de tien personen zou meer geld betalen voor een woning met energielabel A. Het energielabel lijkt soms een woningkenmerk te zijn dat men gebruikt om af te dingen.
- Het is woningeigenaren nog niet altijd duidelijk of het loont op de woningmarkt om een woning met een gunstiger energielabel aan te bieden. Bij de beslissing om energiebesparende maatregelen te nemen kijkt men vooral of men de investering er zelf uit kan halen. Er zijn weinig woningeigenaren die energiebesparende maatregelen zullen nemen om het huis beter verkoopbaar te kunnen maken. Ze geven aan dat het niet duidelijk is of de investeringskosten van de energiebesparende maatregelen opwegen tegen de meerwaarde die je zou krijgen voor een woning met een meer gunstig energielabel. Ze zijn van mening dat het aan de nieuwe bewoners is om energiebesparende maatregelen te nemen.
- Drie op de tien woningeigenaren zeggen dat het energielabel er (enigszins) voor heeft gezorgd dat ze meer algemene energiebesparende maatregelen hebben genomen (lager zetten van de thermostaat, minder lang douchen, aanschaffen van energiezuinige apparaten, etc.). Het lijkt

vooral een bijkomend effect te zijn. Doordat mensen zich meer bewust worden van de energieprestatie van hun woning, zullen ze ook eerder letten op hun eigen energieverbruik.

Inleiding

Het Nederlandse energielabel voor koopwoningen is in 2008 ingevoerd op grond van de Europese richtlijn voor energieprestaties van gebouwen. Dit energielabel laat zien hoe energiezuinig een woning is. Er zijn zeven klassen: van A (zeer energiezuinig) tot G (zeer onzuinig). Het label moet aanwezig zijn bij verkoop of verhuur van de woning.

Tot 2015 konden huiseigenaren het energielabel uitsluitend aanvragen bij een gecertificeerd adviseur die langskwam in hun woning en ter plaatse bepaalde welk energielabel er bij de woning paste. Sinds 1 januari 2015 is het eenvoudiger geworden om een energielabel aan te vragen. Vanaf dat moment kunnen woningeigenaren onder meer via een online-tool (www.energielabelvoorwoningen.nl) zelf een vereenvoudigd energielabel (VEL) laten registreren. De eigenaar geeft daarbij zelf informatie over tien kenmerken van zijn woning, levert desgevraagd bewijsmateriaal aan van in de woning getroffen energiebesparende maatregelen, waarna een erkend deskundige dit bewijsmateriaal beoordeelt. Vervolgens wordt een energielabel automatisch geregistreerd.

De implementatie van dit vernieuwde energielabel is begin 2015 gestart. Alle huiseigenaren die nog geen energielabel hadden, hebben een brief met een voorlopig energielabel toegestuurd gekregen. Deze brief is door bijna iedereen gelezen.¹ Woningeigenaren konden vervolgens het voorlopige label omzetten in een definitief energielabel door op een website de gegevens over de woning te controleren en indien mogelijk aan te vullen of ze konden een papieren formulier invullen en deze opsturen naar de Helpdesk Energielabel. Enkele weken na het lezen van deze brief gaf 69% van de woningeigenaren aan op zoek te zullen gaan naar meer informatie over energiebesparing, terwijl 35% van de huiseigenaren energiebesparende maatregelen zei te zullen nemen.²

Deze intenties blijken anderhalf jaar later niet altijd te zijn omgezet in daden. Uit onderzoek van de Algemene Rekenkamer in 2016 blijkt dat van de huiseigenaren die een definitief energielabel hebben laten vastleggen slechts 17% in 2015 daadwerkelijk energiebesparende maatregelen heeft genomen, waarvan 9% zegt dat niet te hebben gedaan als het energielabel er niet was geweest.³

Om te achterhalen hoe het op dit moment staat met het effect van het energielabel, heeft onderzoeksbureau Kantar Public in opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) en de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) een onderzoek uitgevoerd in 2017.

Centrale vraag en onderzoeksvragen

De centrale vraag en de onderzoeksvragen luiden als volgt:

---

¹ Veldkamp (2015) Effectmeting informatie energielabels 2015. Veldkamp, Amsterdam.

² Veldkamp (2015)

³ Algemene Rekenkamer (2016) Energielabel voor koopwoningen. Algemene Rekenkamer, Den Haag.

---

1 | Centrale vraag met bijbehorende onderzoeksvragen

Levert het vernieuwde energielabel meer bewustwording bij woningeigenaren op en draagt het energielabel bij aan het realiseren van energiebesparing?

1. Effect op bewustwording: in welke mate heeft het vernieuwde energielabel het effect op woningeigenaren dat ze zich meer bewust worden van de energieprestatie van hun woning dan ze zonder het label waren? En waarom is dat zo?

- Hoe bewust zijn woningeigenaren zich van de energieprestatie van hun woning (*awareness*)? Waaruit blijkt dat?
- In hoeverre heeft het energielabel daaraan bijgedragen? En waaruit blijkt dat?
- In hoeverre verschillen deze resultaten ten opzichte van het onderzoek van de Algemene Rekenkamer?
- Welke verschillen in awareness bestaan er tussen de verschillende doelgroepen?
- Welke redenen zijn aan te wijzen voor het al dan niet toenemen van deze awareness?
- Welke andere factoren zijn van invloed op het al dan niet toenemen van deze awareness (context: economische omstandigheden, overige maatregelen, etc.)?

2. Effect op gedrag: zijn woningeigenaren door het vernieuwde energielabel overgegaan tot het toepassen van energiebesparende maatregelen die ze anders niet hadden gedaan? En waarom is dat zo?

- In welke mate hebben woningeigenaren het afgelopen jaar energiebesparende maatregelen getroffen om het huis energiezuiniger te maken (*gedrag*)?
  - Indien wel maatregelen: welke zijn dit dan?
  - Indien geen maatregelen: waarom niet?
- Welke tussenstappen hebben woningeigenaren genomen op weg naar actie? M.a.w.: hebben woningeigenaren de intentie gehad om energiebesparende maatregelen te nemen en/of hebben ze zich voorbereid om in actie te komen (*intentie*)?
- In hoeverre heeft het energielabel daaraan bijgedragen? Waaruit blijkt dat?
- In hoeverre verschillen deze resultaten ten opzichte van het onderzoek van de Algemene Rekenkamer?
- Welke verschillen in intentie en gedrag bestaan er tussen de verschillende doelgroepen?
- Welke redenen hebben woningeigenaren voor het al dan niet nemen van energiebesparende maatregelen?
- Welke andere factoren zijn van invloed op het al dan niet nemen van energiebesparende maatregelen (context: economische omstandigheden, overige maatregelen, etc.)?

3. Overige effecten: welke andere effecten heeft het vernieuwde energielabel voor de woningeigenaar of voor de eventuele verkoop van de woning? En waarom is dat zo?

- Heeft het energielabel op een andere manier invloed op woningeigenaren gehad? Waaruit blijkt dat?
- Zal het energielabel van invloed zijn op de keuze bij een volgende aankoop van een huis?
- In hoeverre verschillen deze resultaten ten opzichte van het onderzoek van de Algemene Rekenkamer?
- Welke verschillen bestaan er tussen de verschillende doelgroepen?
- Welke redenen zijn aan te wijzen voor het al dan niet optreden van deze overige effecten?

Onderzoeksoptzet

Om antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvragen is een combinatie van kwantitatief en kwalitatief onderzoek uitgevoerd. Hieronder staat een beschrijving van de onderzoeksoptzet.

Kwantitatief onderzoek

Allereerst is een online enquête afgenomen onder woningeigenaren in Nederland. Het kwantitatieve onderzoek biedt cijfermatig inzicht en geeft onder meer antwoorden op vragen die in termen van hoeveelheid kunnen worden uitgedrukt.

Voor de gegevensverzameling is gebruik gemaakt van de steekproefbron TNS NIPObase. Dit is een database van huishoudens die zich bereid hebben verklaard met enige regelmaat aan enquêtes van Kantar Public (voorheen TNS NIPO) deel te nemen. Daarnaast is gebruik gemaakt van een adressenbestand van RVO.nl met gegevens over woningeigenaren met een definitief energielabel.

In totaal hebben 1.742 woningeigenaren deelgenomen aan de online enquête. Het veldwerk vond plaats van 3 tot en met 14 augustus 2017. De resultaten zijn na afloop herwogen op verschillende achtergrondkenmerken (regio, huishoudgrootte, leeftijd, opleiding en sociaal economische categorie van hoofdkostwinner) met behulp van normcijfers van het Centraal Bureau voor Statistiek. Hierdoor kunnen statistisch betrouwbare en representatieve uitspraken worden gedaan over de groep woningeigenaren in Nederland. Bij de beschrijving van de resultaten wordt indien relevant onderscheid

gemaakt naar verschillende groepen woningeigenaren die zijn ingedeeld op labelklasse en op subgroepen (zie tabel 2).

2 | Aantal enquêtes onderverdeeld naar vier subgroepen en labelklasse⁴

	N
A. <i>Verkoop-groep</i> : woningeigenaren die definitief energielabel hebben vastgelegd omdat ze woning willen verkopen	293
B. <i>Koop-groep</i> : woningeigenaren die woning hebben gekocht met definitief energielabel	579
C. <i>Zomaar-groep</i> : woningeigenaren die 'zomaar' definitief energielabel hebben laten vastleggen	187
D. <i>Groep met voorlopig label</i> : woningeigenaren zonder definitief energielabel (en die dus alleen een voorlopig energielabel hebben)	683
Totaal aantal enquêtes	1.742

	N
A	403
B	419
B	403
D	147
E	105
F	148
G	98
weet niet	19
Totaal aantal enquêtes	1.742

Kwalitatief onderzoek

Om inzicht te geven in de redenen voor het al dan niet optreden van effecten is eveneens kwalitatief onderzoek uitgevoerd. In het kwalitatieve onderzoek gaat het om het vóórkomen van bepaalde uitspraken en niet om de frequentie waarmee de uitspraken worden gedaan. In totaal zijn interviews gehouden met 15 woningeigenaren, onderverdeeld naar drie subgroepen (zie onderstaande tabel).

3 | Aantal interviews onderverdeeld naar drie subgroepen

	N
A. <i>Verkoop-groep</i> : woningeigenaren die definitief energielabel hebben vastgelegd omdat ze woning willen verkopen	5
B. <i>Koop-groep</i> : woningeigenaren die woning hebben gekocht met definitief energielabel	5
C. <i>Zomaar-groep</i> : woningeigenaren die 'zomaar' definitief energielabel hebben aangevraagd	5
Totaal aantal interviews	15

De interviews hebben plaatsgevonden met behulp van Whatss-app videocall. Dit is vergelijkbaar met Skype, maar veel laagdrempeliger (bijna iedereen heeft tegenwoordig Whats-app). Via de webcam is er ook oog voor de non-verbale communicatie. Bovendien hebben respondenten de gelegenheid gehad om te laten zien welke energiebesparende maatregelen zij in hun woning hebben laten aanbrengen. Een bijkomend voordeel van deze methode is dat er eveneens interviews zijn verricht met respondenten die woonachtig zijn in uithoeken van Nederland. De werving heeft namelijk

⁴ Bij groep D betreft het hier het voorlopige energielabel

plaatsgevonden via het kwantitatieve onderzoeksdeel (de laatste vraag in de online enquête was een verzoek om nog eens verder te praten over dit onderwerp), waardoor aanmeldingen vanuit heel Nederland binnenstroomden.

Leeswijzer

Bij de beschrijving van de resultaten is ter verduidelijking in de kantlijn met behulp van icoontjes weergegeven op welke bronnen de verschillende uitspraken zijn gebaseerd (zie legenda hiernaast).

In de figuren in dit rapport worden de resultaten van het kwantitatieve onderzoeksdeel op totaalniveau weergegeven. Door afrondingsverschillen kan het zijn dat percentages niet optellen tot 100%. Onder de figuren is beschreven in hoeverre de resultaten verschillen naar relevante achtergrondkenmerken (subgroep en labelklasse). Wanneer in dit rapport wordt gesproken over verschillen tussen subgroepen of labelklassen, betreft dit *getoetste*, significante verschillen. Wanneer onder een figuur niets is vermeld over verschillen tussen subgroepen of labelklassen, betekent dit dat er geen significante verschillen zijn. Daarnaast worden in de tekst de resultaten van deze meting waar mogelijk vergeleken met die van het onderzoek van de Algemene Rekenkamer uit 2016.⁵

In het rapport zijn in aparte tekstblokken citaten opgenomen uit het kwalitatieve onderzoeksdeel. Deze citaten dienen ter illustratie en zijn in sommige gevallen enigszins aangepast om de leesbaarheid te verhogen.

Legenda	
	= Diepte-interviews
	= Online enquête

---

⁵ Het onderzoek van de Algemene Rekenkamer bestond uit zeven gesloten vragen, terwijl over vijf vragen is gerapporteerd. In dit onderzoek zijn exact dezelfde vragen opgenomen in de online enquête, zodat de resultaten goed zijn te vergelijken. In dit onderzoek zijn veel meer vragen gesteld, zodat er maar op enkele plekken in het rapport een vergelijking wordt gemaakt met de resultaten van het onderzoek van de Algemene Rekenkamer.

1 Effect van energielabel op bewustwording

Een van de doelstellingen van het energielabel is de woningeigenaren meer bewust te maken van de energieprestatie van de woning. Dit hoofdstuk beschrijft in welke mate het vernieuwde energielabel daarin slaagt. Oftewel: zijn woningeigenaren zich meer bewust geworden van de energieprestatie van hun woning en in hoeverre speelde het energielabel hierin een rol? Ook wordt nagegaan hoe dit proces verloopt en welke factoren nog meer van invloed zijn op de bewustwording van woningeigenaren.

1.1 Door energielabel is men zich meer bewust van de energieprestatie van de woning

Het energielabel heeft een positief effect gehad op de bewustwording van woningeigenaren ten aanzien van de energieprestatie van hun woning. Zo zegt bijna twee derde (64%) door het energielabel meer kennis te hebben vergaard over de energiezuinigheid van hun woning (zie onderstaand figuur). In het onderzoek van de Algemene Rekenkamer zien we dat dit percentage vorig jaar nog op 35% lag⁶.

Naast de toename in de kennis over energiezuinigheid van de woning geeft een groot deel van de woningeigenaren (59%) ook aan door het energielabel beter te weten welke aanpassingen ze aan hun woning moeten maken om deze energiezuiniger te maken. Ook bij de andere voorgelegde items zien we dat een aanzienlijke groep aangeeft dat sinds de introductie van het energielabel hun kennis is toegenomen.

---

4 | *Percentage woningeigenaren dat aangeeft dat het energielabel ervoor heeft gezorgd dat hun kennis is toegenomen (basis: alleen gesteld aan mensen die bekend zijn met het definitieve energielabel; n=1.692)*

Door het energielabel is mijn kennis toegenomen over:

---

⁶ Bron: Algemene Rekenkamer (2016) Energietabel voor koopwoningen. Algemene Rekenkamer, Den Haag.

Opvallend is dat ook een substantieel deel van de woningeigenaren met alleen een voorlopig energielabel hier aangeeft dat hun kennis is toegenomen (42%-60%). Dit lijkt er op te wijzen dat 'alleen' het lezen over het definitieve label voor een kennistoename heeft gezorgd. In vergelijking met de andere subgroepen zien we wel dat ze vaker het antwoord niet weten op de vraag of door het energielabel hun kennis is toegenomen over: of hun woning wel of niet energiezuinig is, welke aanpassingen aan hun woning gemaakt moeten worden om deze energiezuiniger te maken en hoeveel geld het ongeveer gaat kosten om energiebesparende maatregelen aan te laten brengen. Verder zeggen woningeigenaren met een gunstig energielabel (A of B) en een gemiddeld energielabel (C of D) in vergelijking met eigenaren van een woning met een ongunstig energielabel (E, F of G) vaker dat ze door het energielabel meer kennis hebben vergaard over de energiezuinigheid van hun woning (respectievelijk 68% en 66% versus 51%).

Het beeld uit bovenstaand figuur wordt bevestigd in de interviews. Geïnterviewden geven aan dat het energielabel een goede indicatie geeft van de energiezuinigheid van een woning. Een gedetailleerd beeld kan worden verkregen door te kijken naar een energiemeter of gewoon de energierekening, maar het energielabel kan wel een globaal beeld geven van de energieprestatie van een woning. Men geeft aan dat het energielabel ervoor heeft gezorgd dat ze zich bewust zijn geworden van de energieprestatie van hun woning. Verder hebben ze door het energielabel meer kennis opgedaan over energiebesparende maatregelen die ze zouden kunnen nemen.

- *"Het energielabel geeft duidelijkheid aan hoe milieuvriendelijk het huis is en het geeft inzicht over de tekortkomingen als die er zouden zijn."*
- *"Kennis over energiezuinigheid haal ik van mijn energiemeter, uit mijn manier van leven, en van internet, waar ik kijk van: goh dat zou ik zo kunnen doen (...) Het energielabel heeft wel een beetje geholpen (...) Daar staat ook in wat je allemaal kan doen."*
- *"De discussie met het energielabel heeft ons toch wel duidelijker gemaakt dat vloerisolatie en al die isolerende maatregelen, om daar bewust ja of nee tegen te zeggen. Zoals bijvoorbeeld een zonneboiler, die hoef ik niet en neem ik niet. Dat is een afweging die ik persoonlijk heb gemaakt."*
- *"Nou dat is heel makkelijk, want er zit gewoon een bijlage bij het label. Op basis van het type woning geven ze dan aan: dit zijn energiebesparende maatregelen waar je aan zou kunnen denken."*

1.2 Op maat gesneden aanbevelingen op het energielabel worden op waarde geschat

Op het definitieve energielabel staan aanbevelingen voor het nemen van energiebesparende maatregelen (zie afbeelding hiernaast). Deze aanbevelingen zijn toegespitst op de specifieke woning, waarvoor het energielabel is aangevraagd.

Voorbeeld van op maat gesneden aanbevelingen op het definitieve energielabel:

Wilt u besparen op uw energierekening? Overweeg dan de volgende mogelijke maatregelen:

Een zonneboiler voor het verwarmen van uw tapwater

Zonnepanelen voor het opwekken van elektriciteit

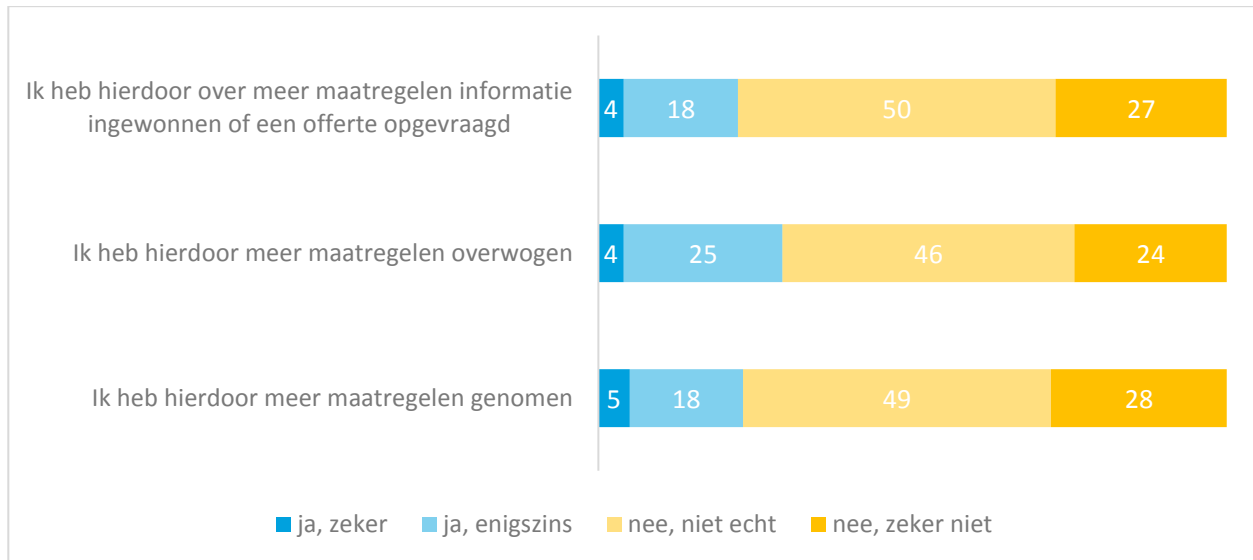
De helft (50%- niet in de figuur) van de woningeigenaren met een definitief energielabel heeft deze aanbevelingen gelezen.

De koop-groep⁷ zegt in vergelijking met de verkoop-groep en de zomaar-groep vaker dat ze de aanbevelingen helemaal niet hebben gezien (respectievelijk 40% versus 23% en 27%- niet in de figuur).

Circa 37% (niet in de figuur) van de woningeigenaren die de aanbevelingen hebben gelezen geeft aan 'iets' gedaan te hebben met de aanbevelingen die op het definitieve energielabel staan vermeld. Zij hebben informatie ingewonnen of een offerte opgevraagd (22%), specifieke maatregelen overwogen (29%) en/of zelf maatregelen genomen (23%). Er zijn hier geen verschillen geconstateerd tussen de subgroepen of labelklassen.

⁷ Om de leesbaarheid te verhogen, maken we gebruik van afkortingen voor de verschillende subgroepen. Met koop-groep bedoelen we woningeigenaren die een woning hebben gekocht met een definitief energielabel. De verkoop-groep bestaat uit woningeigenaren die een definitief energielabel hebben vastgelegd omdat ze hun woning willen verkopen. De zomaar-groep bestaat uit woningeigenaren die 'zomaar' een definitief energielabel hebben vastgelegd. De groep met een voorlopig label bestaat uit woningeigenaren zonder definitief energielabel (en die alleen een voorlopig energielabel hebben).

5 | *Opvolging aanbevelingen op het definitieve energielabel (n=527)| Basis: woningeigenaren die de aanbevelingen hebben gelezen.*

Van degenen die een maatregel hebben genomen naar aanleiding van de aanbevelingen, geven de meesten (34% - niet in de figuur) aan dat ze een HR (combi)ketel hebben geïnstalleerd. Dubbel/HR glas in de woonkamer en gevel/spouwmuurisolatie worden daarna door nog ruim 20% genoemd. Er zijn hier geen verschillen geconstateerd tussen de subgroepen of labelklassen.

Bovenstaand beeld wordt bevestigd in de diepte-interviews. Verschillende geïnterviewden geven aan dat ze door het lezen van de aanbevelingen zijn gaan nadenken over het nemen van energiebesparende maatregelen. Vooral als deze aanbevelingen passend zijn voor hun woonsituatie. Deze aanbevelingen lijken daarom een belangrijk onderdeel te zijn van het energielabel. Aan de andere kant zijn er ook geïnterviewden die de aanbevelingen niet hebben gelezen, maar naar eigen zeggen wel op internet zijn gaan kijken naar energiebesparende maatregelen naar aanleiding van het energielabel. Het feit dat hun woning is ingedeeld in een bepaalde labelklasse, heeft hen aan het denken gezet over energiebesparing.

- *"Ja. Naar aanleiding van die aanbevelingen ben ik ook gaan zoeken en kijken op internet en wel eens wat dingen opgevraagd, van wat kosten sommige dingen en naar aanleiding daarvan gezegd dat we dat nog even wat jaren uitstellen."*
- *"Ik heb die aanbevelingen wel helemaal doorgelezen en bij sommige dingen dacht ik wel: oh dat zou wel veel kunnen schelen en misschien moet ik sommige dingen maar overwegen."*
- *"Het is toch wat meer op maat, dus ik vond het wel nuttig. Ja aan de andere kant, het is wel leuk, maar je kan het toch niet allemaal in een keer doen."*
- *"Je krijgt volgens mij bij het label, of in ieder geval op de website kun je dit opzoeken, al die manieren om het huis zuiniger te maken. Dat heb ik wel opgezocht (...) Ja ik vond het prima, wel nuttig. Het is toch op maat. Het is voor jouw huis en niet in het algemeen."*
- *"Ik ben gaan googlen naar aanleiding van dat het energielabel. Ik dacht: oh hoe zit het nou eigenlijk? Nou ik ga wel eens kijken voor zonnepanelen, en toen kwam ik op een warmtepomp en dacht: wat is dat eigenlijk? Dan ga je daar eens naar zoeken. Dus het heeft mij wel wat bewuster gemaakt."*
- *"Wij kregen inderdaad een brief met de aanwijzing dat we energielabel B hadden, en dat was in 2015 ergens. Toen ben ik er even mee aan de slag gegaan (...) Toen ben ik gaan kijken van: hoe kom je erbij dat het label B is, waar haal je de informatie vandaan? (...) Die aanbevelingen kan ik me dus niet herinneren. Dat zijn die dingen waarvan ik denk: oh ik moet nog even kijken waar het eigenlijk is."*

1.3 Woningeigenaren zijn zich bewust van de 'status' van het energielabel

Verschillende geïnterviewden geven aan dat ze verbaasd waren over de snelheid, waarmee het definitieve energielabel werd geleverd.⁸ Ze hebben het idee dat er nauwelijks naar is gekeken door de labeladviseur. Hierdoor gaan ze er vanuit dat het energielabel geen precies instrument is. Het energielabel geeft een globale inschatting van de energieprestatie van de woning, maar men vermoedt dat het afhangt van de labeladviseur welke labelklasse een woning krijgt toegewezen. Ook de lage prijs voor het laten vastleggen van het definitieve energielabel (in sommige gevallen kost het slechts enkele euro's) zorgt ervoor dat men er vanuit gaat dat de informatie op het energielabel maar beperkt correct is. Aan de andere kant geven geïnterviewden aan dat ze het prettig vinden dat het niet moeilijk is om een definitief energielabel vast te laten leggen.

- *"Binnen 5 minuten had ik mijn definitieve label in huis. Blijkbaar is het een automatisch proces, moet je wat dingen aanvinken en dan heb je het binnen 5 minuten in huis. Dat vond ik een verbazingwekkende snelheid. Ik vond het toch wat vreemd, omdat ik de indruk had dat er amper naar gekeken werd door iemand".*
- *"Ik denk dat het label een vrij pragmatische invulling heeft en dat maakt het lekker goedkoop. Dat is wel goed, maar dat betekent dat de informatie op het energielabel ook maar beperkt correct is."*
- *"Ik heb 1 euro betaald, maar dat doet voor mij wel wat met de geloofwaardigheid van het label. Het heeft voor mij de waarde van het label een stukje naar beneden gehaald. Als het 30 euro was, dan heb je wel het idee dat ze er serieuzer naar gekeken hebben."*
- *"Nou ik denk dat als je de uitgifte van de energielabels wat strenger of wat duidelijker maakt, zodat het meer op 1 lijn ligt. Dan gaat het ook echt waarde krijgen."*

Desalniettemin geven verschillende geïnterviewden aan dat het energielabel wel waarde voor hen heeft. Het kan zelfs een trots gevoel geven, wanneer jouw woning een gunstiger energielabel heeft dan andere woningen in de buurt.

---

⁸ Om een definitieve energielabel vast te leggen, moeten woningeigenaren op de website www.energielabelvoorwoningen.nl invullen welke energiebesparende maatregelen ze hebben laten aanbrengen in hun woning (met bewijsstukken). Vervolgens kunnen ze uit een lijst van aanbieders een erkend deskundige (dit kan een energieadviseur, makelaar of bouwtechnisch specialist zijn) selecteren. De erkend deskundige controleert de door de woningeigenaar aangeleverde gegevens vervolgens op afstand en bepaalt welk energielabel er bij de woning hoort. De kosten hiervoor variëren van enkele euro's tot enkele tientjes. Heeft de deskundige de gegevens goedgekeurd, dan ontvangt men het definitieve energielabel per e-mail van de Rijksoverheid.

- *"Ik was een beetje trots dat ik een C-label heb. Het is niet hoog, maar in mijn wijk van een kleine 100 woningen vond ik er misschien nog 4 of 5 en voor de rest een stuk of 10 met een voorlopig label C."*
- *"De voordelen van het energielabel zijn dat je wel wat met je huis gedaan hebt en dat geeft toch wel een tevreden gevoel. Je kunt daar met gepaste trots mee naar buiten komen, zeker als je huis te koop staat."*
- *"Precies ik wilde gewoon de erkenning hebben van de isolatiemaatregelen die hier genomen zijn. Meer niet hoor. Nou het feit dat wij die isolatiemaatregelen hebben genomen, wil ik dan wel tot uiting zien komen in het energielabel. Als je dan toch op dat pad gaat, dan moet het maar netjes zijn en kloppen. Dat is het idee."*

1.4 Energielabel wordt vooral als bewustwordingsinstrument beschouwd

Wanneer we vragen wat het beoogde doel is van het energielabel, geven woningeigenaren aan dat ze vermoeden dat het energielabel vooral wordt ingezet als bewustwordingsinstrument. Door het energielabel moeten woningeigenaren zich bewust worden van het energieverbruik van hun woning. Er zijn weinig geïnterviewden die vermoeden dat men met het energielabel woningeigenaren direct wil stimuleren om energiebesparende maatregelen te nemen. Het kan volgens sommige geïnterviewden wel het indirecte doel zijn van het energielabel: wanneer woningeigenaren zich meer bewust worden van de energiezuinigheid van hun woning, kunnen ze aan het denken worden gezet over het al dan niet nemen van energiebesparende maatregelen.

- *"Ik denk dat het ook een stukje bewustwording is om mensen onder te neus te wrijven hoe zuinig een huis is. Een stukje gevoel zeg maar."*
- *"Het doel is natuurlijk, en jammer dat het dan op een dwangmatige manier moet gebeuren, dat mensen zich bewust worden van de energie die we gebruiken."*
- *"Het doel is bewustwording van energie en de rol die het speelt in je aankoopbeleid."*
- *"De doelstelling is natuurlijk, een beter begrip te krijgen voor de kopers en de verkopers en over het algemeen van de burgers; dat men beter begrip krijgt en inzicht in het milieu en de energie."*
- *"Ik denk dat ze een stukje besef willen creëren over hoeveel energie een woning verbruikt en daarmee willen stimuleren om energiezuinig te wonen."*
- *"Ik denk in eerste instantie bewustwording en in tweede instantie dat je ernaar gaat handelen, dus dat je echt iets gaat doen om je huis energiezuiniger te maken (...) En voor de klimaatafspraken die we hebben gemaakt als Nederlandse overheid, alle kleine beetjes helpen dus ook wat alle huiseigenaren doen."*

Over het algemeen vindt men dat de overheid hierin wel is geslaagd. Geïnterviewden geven aan dat ze door het energielabel worden geconfronteerd met de energiezuinigheid van hun woning en de maatregelen die men zou kunnen nemen om de woning energiezuiniger te maken. De ontvangst van het energielabel is hiermee een ingebouwd bewustwordingsmoment; een reminder om aandacht te besteden aan een onderwerp dat geen dagelijkse gespreksstof is. Het kan volgens de geïnterviewden weer een duwtje in de goede richting zijn, maar het is niet zo dat het energielabel de enige reden zal zijn dat men besluit om energiebesparende maatregelen te laten aanbrengen. Het energielabel werkt volgens sommigen vooral als katalysator bij mensen die energiebesparing al een relevant onderwerp vinden.

- *"Ik vind het wel goed. Je moet er even wat moeite voor doen, het is niet heel duur en het maakt je wel bewust van iets waar je anders minder bewust van zou zijn. Namelijk: hoe zuinig of energievretend is mijn huis."*
- *"In het proces van het energielabel ga je ook een beetje kijken van: wat is er nog meer. En dan ga je je daar ook een beetje op oriënteren. Ik moet daarbij ook zeggen dat dit grotendeels komt door mijn persoonlijke interesse daarvoor."*
- *"Doordat je er toch actie voor moet gaan ondernemen op het moment dat je je huis verkoopt, zet het je wel onbewust en bewust tot nadenken over de energiezuinigheid van je woning. Dat heb ik in ieder geval wel gemerkt."*
- *"Het heeft wel als bijeffect dat wij ons er bewust van zijn wat helpt en wat niet helpt."*
- *"Nou als ik kijk naar wat ze bij mij misschien wel hebben bereikt is dat ik wel echt energiebesparende maatregelen ben gaan overwegen, omdat echt wel vrij inzichtelijk werd: waar kom ik vandaan en waar ga ik naartoe. En dat het eigenlijk helemaal niet zo duur is."*
- *"Nouja het was even een trigger om na te denken: zijn er nog investeringen die ik wil doen om het huis energiezuiniger te maken?"*

1.5 Naast het energielabel worden woningeigenaren door tal van factoren beïnvloed

Geïnterviewden geven aan dat het energielabel doorgaans geen directe aanleiding is geweest om energiebesparende maatregelen te nemen, maar het heeft hen wel (weer) aan het denken gezet over dit onderwerp. Het is echter maar één van de factoren die hen heeft gestimuleerd om energiebesparende maatregelen te nemen. Het is onrealistisch om te veronderstellen dat de effecten van het definitieve energielabel zijn te isoleren, omdat zoveel andere factoren eveneens een rol spelen. In de diepte-interviews noemen woningeigenaren dat de volgende factoren hen onder meer hebben getriggerd om (meer) energiebesparende maatregelen aan te laten brengen in hun woning:

- *Initiatieven op lokaal niveau:* verschillende geïnterviewden noemen initiatieven uit de omgeving die hen hebben getriggerd om energiebesparende maatregelen te nemen. Zo worden buurtinitiatieven, informatieavonden en gezamenlijke investeringen in bijvoorbeeld zonnepanelen genoemd.
- *Commerciële acties:* acties van organisaties die energiebesparende maatregelen aanbieden hebben woningeigenaren eveneens overgehaald om energiebesparende maatregelen aan te brengen.

- *Subsidies*: ook zeggen geïnterviewden dat een subsidie van de (lokale) overheid hen heeft overtuigd om energiebesparende maatregelen te laten aanbrenge.
- *Het kapotgaan van apparatuur*: men geeft aan het zonde te vinden om apparatuur te vervangen voor een energiezuinige variant wanneer deze nog in goede staat is. Op het moment dat de oude apparatuur (bijvoorbeeld een CV-ketel) het begeeft, worden energiezuinige alternatieven overwogen (en al dan niet aangeschaft). Het kan dus zijn dat er jaren overheen gaan voordat men energiebesparende maatregelen aan laat brengen.
- *Voorbeeld van anderen*: wanneer personen in de omgeving (bijvoorbeeld burens) energiebesparende maatregelen treffen die zichtbaar zijn (zoals zonnepanelen) kan dit ook een aanleiding zijn om deze zelfde maatregelen te treffen.
- *Het juiste moment*: geïnterviewden geven aan dat een verhuizing of verbouwing de aanleiding is geweest om energiebesparende maatregelen aan te brengen. Het huis staat dan toch al op de kop, waardoor het nemen van energiebesparende maatregelen minder ingrijpend lijkt en minder moeite lijkt te kosten.

- *"Er waren verschillende initiatieven zoals bijvoorbeeld zonnepanelen die met zijn allen eigenlijk ingekocht werden. Er is een groep van wijkbewoners die heeft een klein onderzoekje gedaan. Toen heb ik gezegd van: nou dat vind ik een goed initiatief en daar schrijf ik op in en dat heb ik toen ook gedaan."*
- *"Die wijkvereniging, die coöperatie in Leeuwarden, die waren heel actief met energiebesparing. Dus ik heb inderdaad die mannen van die vloerisolatie langs gehad."*
- *"De CV-ketel die we hadden begon te slijten en lawaai te maken. Toen zijn we erachter gekomen dat er verschillende systemen zijn met verschillend energieverbruik en vervolgens hebben we een energiezuinige variant genomen."*
- *"Ik overweeg verregaande maatregelen op het moment dat onze ketel zou zeggen: nou ik denk dat ik aan vervanging toe ben. Maar dat is nu nog niet zo."*
- *"Als ik het zelf had moeten betalen, had ik nog wel even gewacht. (...) Maar dat hoefde in dit verband niet, want we kregen 4.000 euro subsidie."*
- *"Twee jaar geleden hebben we dus schade laten herstellen van de aardbevingen en toen hebben we vloerverwarming aan laten leggen."*
- *"Dus waar er gerenoveerd moet worden in een woning van 50 jaar, dan sta je voor een concrete keuze: welke opties zijn er en dan speelt energie natuurlijk een duidelijke rol."*
- *"Nou de aanschaf van zonnepanelen heeft wel een sneeuwbaaleffect gehad hier in de buurt. Er kwamen wel wat meer en dan leer je van elkaar over wat de investering van zonnepanelen was en al dat soort zaken. Dat stimuleerde wel om binnen de wijk wat meer zonnepanelen aan te schaffen."*

2 Effect van energielabel op gedrag

In dit hoofdstuk wordt beschreven in hoeverre het vernieuwde energielabel effect heeft gehad op het gedrag van woningeigenaren. Hebben woningeigenaren energiebesparende maatregelen genomen en in hoeverre speelde het energielabel een rol bij de afweging? Ook wordt nagegaan waarom woningeigenaren al dan niet energiebesparende maatregelen nemen. Het gedrag wordt doorgaans gevoed door de houding ten aanzien van het onderwerp. We kijken in dit hoofdstuk daarom eerst hoe de woningeigenaren aankijken tegen energiebesparing en energiebesparende maatregelen.

2.1 Houding ten aanzien van energiebesparende maatregelen

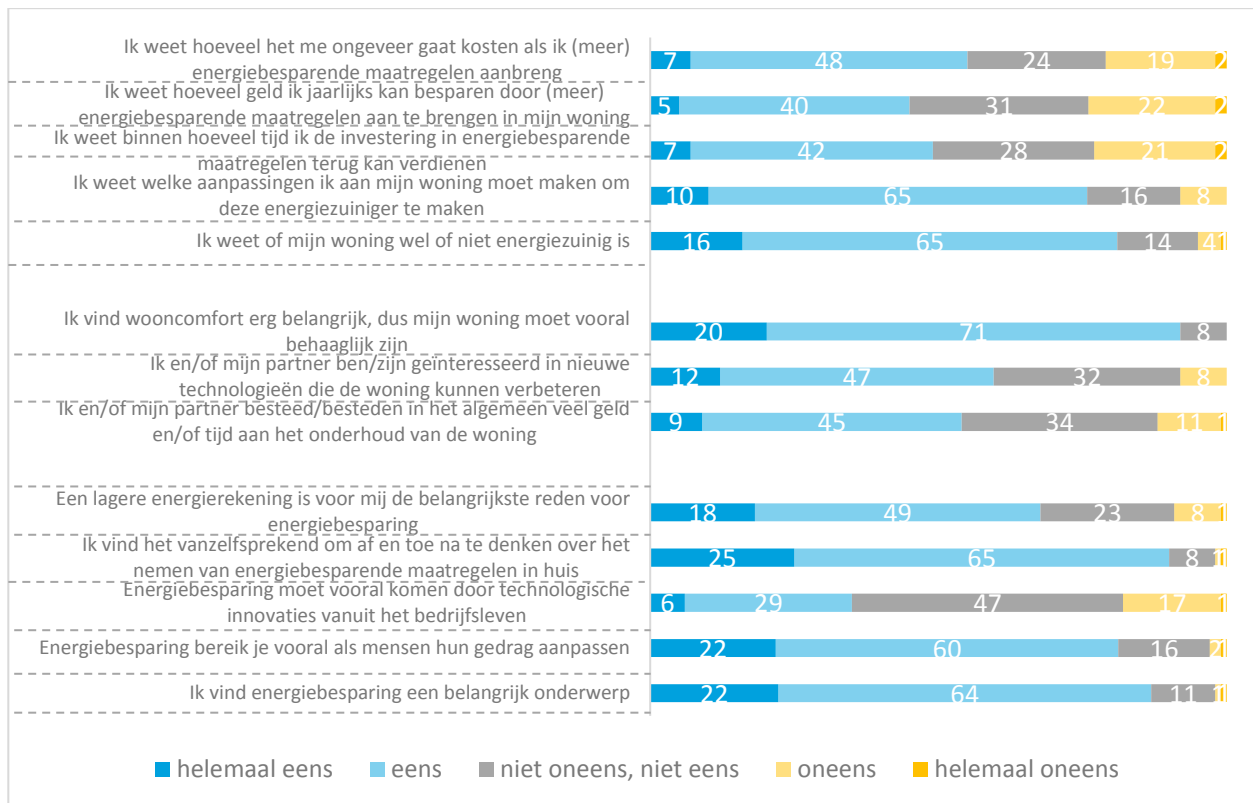
Veruit de meeste woningeigenaren hechten veel belang aan het wooncomfort (figuur 6). De woning moet vooral behaaglijk zijn (91%). Een (krappe) meerderheid zegt daarbij veel tijd en/of geld te besteden aan het onderhoud (54%) en geïnteresseerd te zijn in nieuwe technologieën die de woning kunnen verbeteren (59%).

Veel woningeigenaren hebben een positieve houding als het gaat om energiebesparing. Ze vinden het een belangrijk onderwerp (86%) en vanzelfsprekend om af en toe na te denken over energiebesparende maatregelen in huis (90%). Ook vindt men massaal dat energiebesparing vooral wordt bereikt door het aanpassen van gedrag (82%). Daartegenover staat een relatief kleine groep die vindt dat energiebesparing uit technologische innovaties moet komen (34%).

Een ruime meerderheid van de woningeigenaren geeft aan goed te weten of zijn of haar woning energiezuinig is en welke aanpassingen nodig zijn om de woning energiezuiniger te maken. Hoewel het nog steeds om ongeveer de helft van de woningeigenaren gaat, is de groep die ook kennis heeft van de financiële kant iets kleiner: 55% weet hoeveel de maatregelen kosten, 49% weet wat de terugverdientijd is en 45% weet hoeveel er jaarlijks bespaard kan worden op de energierekening.

Er zijn hier geen verschillen geconstateerd tussen de subgroepen of labelklassen.

6 | Houding ten aanzien van wonen, woning en energiebesparende maatregelen (n=1.742)

2.2 Kwart van woningeigenaren heeft recent energiebesparende maatregelen genomen

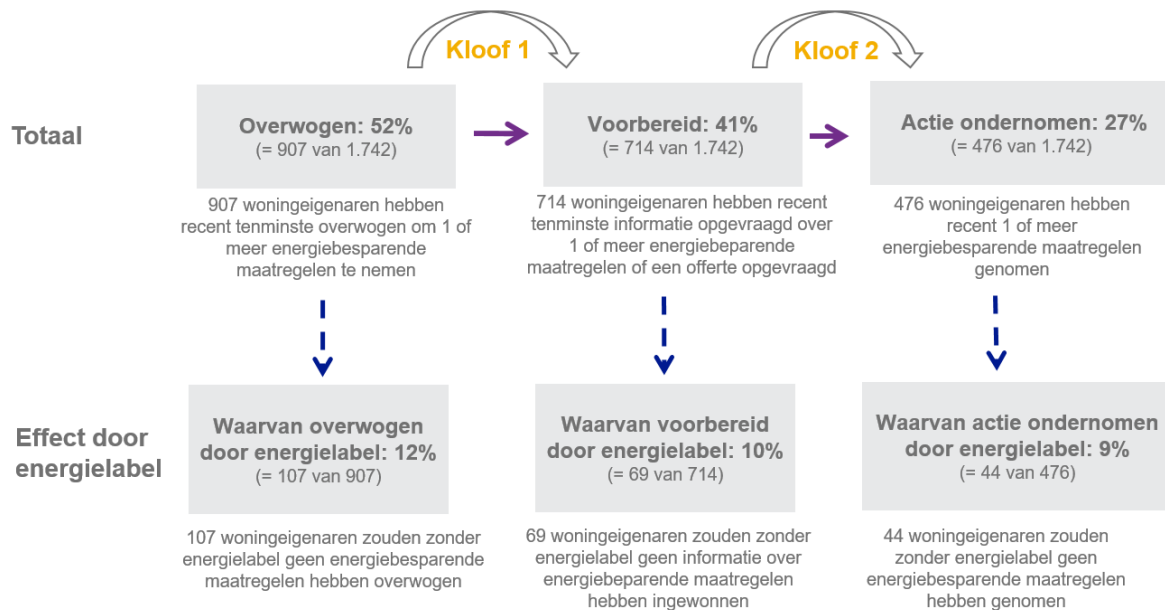

De helft (52%) van alle woningeigenaren heeft recent (na de registratie/de ontvangst/het lezen over het definitieve energielabel⁹) tenminste overwogen om één of meerdere energiebesparende maatregelen aan te (laten) brengen in hun woning (zie figuur 7). Vier op de tien woningeigenaren (41%) hebben vervolgens ook nog enige moeite gedaan om informatie op te zoeken over (een deel van) deze maatregelen door bijvoorbeeld websites hierover op te zoeken of een offerte op te vragen bij een bedrijf voor het laten aanbrengen van deze energiebesparende maatregelen. Uiteindelijk heeft ruim een kwart (27%) recent één of meerdere energiebesparende maatregelen aangebracht of laten aanbrengen in hun woning. Als we deze uitkomst naast die van de Algemene Rekenkamer leggen (17%), dan zien we dat in het afgelopen anderhalf jaar het aandeel woningeigenaren dat maatregelen heeft genomen met circa 10 procentpunt is toegenomen, iets minder snel dus dan in het eerste jaar na de introductie van het definitieve energielabel. Opvallend is dat onder woningeigenaren met een voorlopig label zich relatief meer personen bevinden die maatregelen hebben genomen dan onder de woningeigenaren met een definitief energielabel (31% versus 25%). Het lijkt er dus op dat het hebben van het definitief energielabel niet 'de' reden is om energiebesparende maatregelen te nemen.

⁹ 'het lezen over' verwijst naar de subgroep woningeigenaren zonder definitief energielabel.

Andere motieven zoals financiële aspecten en comfort zijn mogelijk relevanter (zie ook paragraaf 2.5). Er zijn hier geen verschillen geconstateerd tussen de labelklassen.

7 | Het proces rondom het (laten) aanbrengen van energiebesparende maatregelen door woningeigenaren in Nederland ¹⁰

2.3 Een tiende zegt zonder het energielabel niet in actie te zijn gekomen

Circa een tiende (9%) van de woningeigenaren die recent energiebesparende maatregelen hebben genomen zou dit niet hebben gedaan als het energielabel er niet was geweest (zie figuur op vorige pagina). Dit is vergelijkbaar met de resultaten van het onderzoek van de Algemene Rekenkamer dat in 2016 is uitgevoerd.¹¹ Het overige deel van de woningeigenaren vermoedt dat zij deze maatregelen ook hadden genomen als het energielabel er niet was geweest.

¹⁰ Leeswijzer figuur: in het blok linksboven wordt getoond dat 907 van de in totaal 1.742 respondenten (52%) recent tenminste hebben overwogen om één of meerdere energiebesparende maatregelen te nemen. Dat wil zeggen dat ze deze maatregelen hebben overwogen en/of genomen. Voor 193 personen (= 907-714) is het bij deze overweging gebleven, terwijl 714 personen (41%) vervolgens ook nog enige moeite hebben gedaan om informatie op te zoeken over deze maatregelen door bijvoorbeeld websites hierover op te zoeken of een offerte op te vragen bij een bedrijf voor het laten aanbrengen van deze energiebesparende maatregelen (blok middenboven in het figuur). Uiteindelijk hebben 476 personen (27%: zie blok rechtsboven in het figuur) doorgezet en recent energiebesparende maatregelen genomen. Van deze 476 personen geeft 9% aan dat zij deze maatregelen zonder het energielabel niet hadden genomen (zei blok rechtsonder in het figuur).

¹¹ Uit het onderzoek van de Algemene Rekenkamer uit 2016 blijkt eveneens dat 9% van de woningeigenaren die recent maatregelen hebben laten aanbrengen dit niet hadden gedaan als het energielabel er niet was geweest. Bron: Algemene Rekenkamer (2016) Energielabel voor koopwoningen. Algemene Rekenkamer, Den Haag.

Geïnterviewden geven aan dat ze deze vraag moeilijk vinden om te beantwoorden. Het is lastig om in te schatten hoe ze zouden reageren in deze hypothetische situatie. Meerdere geïnterviewden zeggen dat het energielabel geen directe aanleiding is geweest voor het nemen van energiebesparende maatregelen. De geïnterviewden die vermoeden dat het energielabel wel een rol heeft gespeeld bij hun afweging om energiebesparende maatregelen te nemen, zeggen eveneens dat het energielabel niet allesbepalend is geweest. Het was voor hen niet de enige reden om deze maatregelen te nemen.

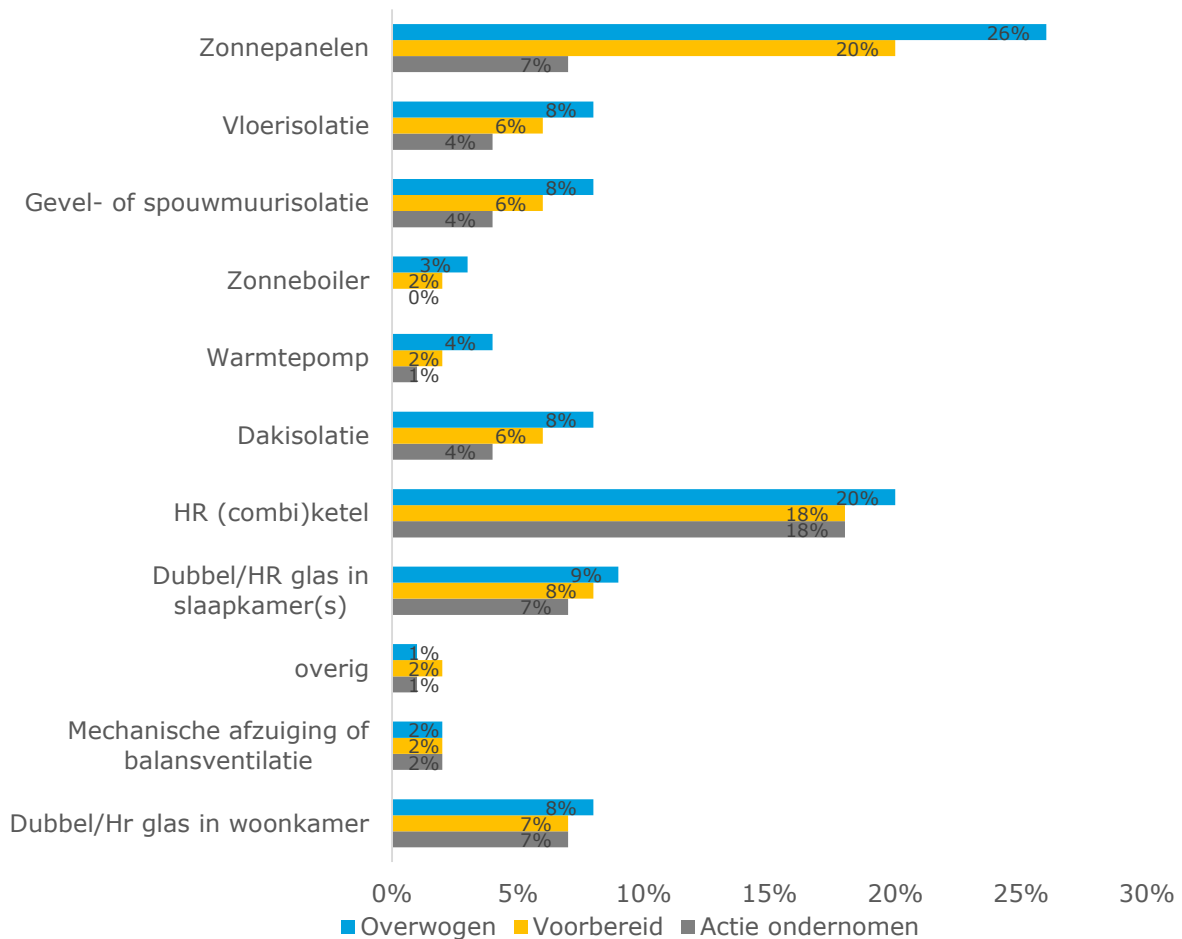
- *"Als het energielabel er niet was geweest, dan had ik het ook overwogen. Maar voor mijn gevoel, ja het is moeilijk te zeggen (...) Het heeft wel een bijdrage geleverd, maar hoeveel dat vind ik lastig te zeggen."*
- *"Als het energielabel er niet was geweest, dan had het langer geduurd voordat ik het me realiseerde denk ik (...) Maar dan kom je wel op het feit... nou ja...ik wilde al langer die ramen vervangen, want ik weet dondersgoed dat de kozijnen die we hadden niet energiezuinig waren."*
- *"Als het energielabel er niet was geweest, dan was ik minder geneigd geweest om me erin te gaan verdiepen."*
- *"Het had voor mij niet zo veel uitgemaakt, gezien mijn betrokkenheid bij het zuinig omgaan met energie en milieu. Het was voor mij niet de primaire stimulans om mijn huis toch redelijk energievriendelijk te maken."*

2.4 Het installeren van zonnepanelen is de meest genomen energiebesparende maatregel

Sommige energiebesparende maatregelen worden meer genomen dan anderen. Circa een vijfde (18%) van alle woningeigenaren heeft recent (sinds 2015) een HR (combi)ketel aan laten brengen. Andere populaire maatregelen zijn: zonnepanelen (7%) en dubbel/HR glas in de slaapkamer (7%). Verder valt op dat relatief veel woningeigenaren recent hebben overwogen om zonnepanelen te nemen (26%). Er zijn hier geen verschillen geconstateerd tussen de subgroepen of labelklassen.

8 | *Specifieke energiebesparende maatregelen die woningeigenaren recent hebben genomen of overwogen of waarover ze informatie hebben opgevraagd (n=1.742, percentages zijn geherpercenteerd naar de volledige populatie)¹² (meerdere antwoorden mogelijk)*

2.5 Bij de overweging om energiebesparende maatregelen te nemen spelen financiën een belangrijke rol

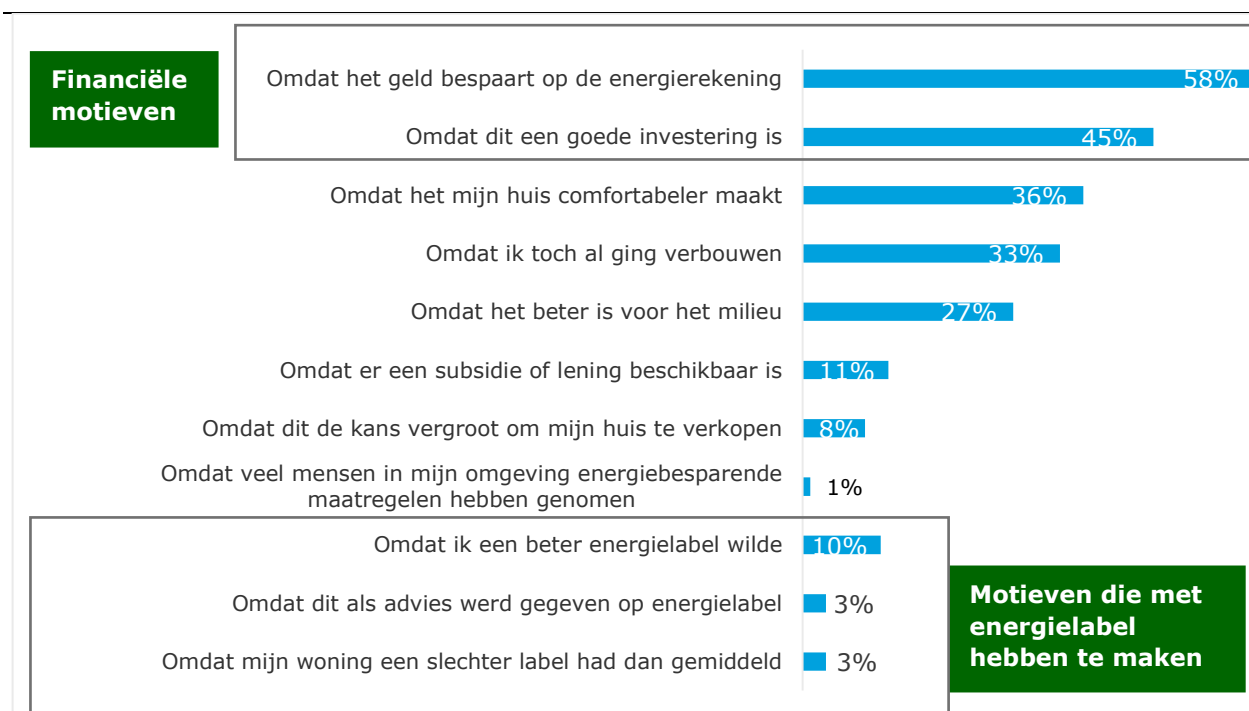
Als we gericht vragen naar redenen om energiebesparende maatregelen te nemen, zijn er weinig woningeigenaren die het energielabel als directe reden aandragen (zie onderstaand figuur). Zo zegt 10% energiebesparende maatregelen te hebben genomen, omdat ze een beter energielabel wilden. De meeste woningeigenaren die energiebesparende maatregelen hebben genomen, zeggen dit te hebben gedaan omdat het geld bespaart op de energierekening (58%) en/of omdat het een goede investering is (45%). Andere redenen hebben onder meer te maken met comfort (36%) en het milieu

¹² Leeswijzer figuur: Circa 26% (456 van 1742) van alle woningeigenaren heeft recent overwogen zonnepanelen te nemen. Circa 6% (104 van 1742) heeft het daarbij gelaten en 20% (354 van 1742) heeft de moeite genomen om zich wat meer voor te bereiden door bijvoorbeeld een offerte aan te vragen bij een bedrijf dat zonnepanelen levert. Uiteindelijk heeft 7% (126 van 1742) daadwerkelijk de zonnepanelen laten installeren.

(27%). Uit extra analyses blijkt dat een groot deel (84%) van de woningeigenaren die het milieu aandragen als reden voor het nemen van energiebesparende maatregelen, ook aangeeft dat ze het hebben gedaan omdat het geld bespaart op de energierekening (niet in het figuur). Er zijn dus maar weinig mensen die puur vanwege milieuoverwegingen recent energiebesparende maatregelen hebben genomen. Er zijn hier geen verschillen geconstateerd tussen de subgroepen of labelklassen.

9 | *Wat waren voor u redenen om deze energiebesparende maatregel(en) in uw woning te nemen? (basis: mensen die recent één of meer energiebesparende maatregelen hebben genomen; n=354)(meerdere antwoorden mogelijk)*

Bovenstaand beeld wordt bevestigd in de interviews. Woningeigenaren lichten toe dat er een kosten-batenafweging wordt gemaakt bij de keuze om al dan niet energiebesparende maatregelen te nemen. Ze gaan voor zichzelf na binnen hoeveel jaar ze de investeringskosten terugverdienen. Met name de maatregelen die zich op kortere termijn terugverdienen worden relatief vaak genomen (waaronder de zonnepanelen). Ook bij de woningeigenaren die vanuit milieuoverwegingen energiebesparende maatregelen hebben genomen, spelen de financiën een rol. In eigen woorden:

- "Het waren een paar berekeningen wat ik dan nodig zou hebben met mijn verbruik, en dat deed mij toen beslissen om over te gaan op zonnepanelen."
- "Dat heeft te maken met de terugverdientijd. Ik wil eigenlijk gewoon dat ik de investering zelf kan terug verdienen. Dus uhm ja ... als ik zonnepanelen neem: zeg dat ik 10 jaar nodig heb om dat terug te verdienen. Nou ik verwacht wel 10 jaar in deze woning te zitten. Dan is het de moeite waard."
- "Ik heb die maatregel alleen maar genomen omdat die subsidie er was. Toen dacht ik: 'Nou dat is leuk. Dat was zo'n 600 euro en daarvan kon ik dat betalen. Dan gaan we het aanvragen.' Het is puur gebaseerd op financiën. Anders had ik die 600 euro niet uitgegeven."
- "Een ketel levert ons gelijk een beter verbruik op, dat bespaart en betaalt zich wel terug."
- "Het is meer een financiële reden in eerste instantie dan dat het een morele reden is."
- "Ik wil best allemaal maatregelen nemen, maar ik ga pas zonnecellen nemen als je er echt rendement van hebt."
- "De motivatie zou zijn om zuiniger te zijn en omdat het scheelt in de portemonnee. En dan ben ik ook wel zo nuchter om te zeggen: als het niks oplevert dan doe ik het niet."

2.6 Geld blijkt ook grootste belemmering te zijn om overwegingen om te zetten in daden

De weg naar het laten aanbrengen van energiebesparende maatregelen bestaat doorgaans uit verschillende tussenstappen: eerst neemt men het in overweging, vervolgens bereidt men zich voor door hierover meer informatie op te zoeken en pas dan volgt het besluit om al dan niet in actie te komen. Bij al die tussenstappen kunnen barrières optreden.

Maatregel overwogen

Drie vijfde (60% - niet in de figuur) van de woningeigenaren heeft ooit¹³ overwogen één of meerdere (nog niet aanwezige) energiebesparende maatregelen te treffen. Bij veruit de meeste woningeigenaren gaat het hierbij om het installeren van zonnepanelen (39%). Op enige afstand volgen het aanbrengen van vloerisolatie (10%) en het aanschaffen van een zonneboiler (10% - niet in de figuur).

Als reden dat men een specifieke energiemaatregel nooit heeft overwogen geeft men het vaakst aan dat men momenteel het geld nog niet (over) heeft voor de investering (42% - niet in de figuur). Opmerkelijk is dat zowel de woningeigenaren met een minimum en beneden modaal inkomen als de woningeigenaren met een meer dan 2 keer modaal inkomen minder vaak dan gemiddeld deze reden opgeven. Er kan dus niet worden aangetoond dat er bij deze reden sprake is van een inkomenseffect.

¹³ Circa 52% van de woningeigenaren heeft sinds introductie van het energielabel een energiebesparende maatregel genomen (zie figuur 7)

Als tweede reden geeft men aan dat de betreffende maatregel niet kan worden toegepast (22% - niet in de figuur) en als derde reden dat men niet denkt dat de maatregel het huis veel energiezuiniger zal maken (19% - niet in de figuur). Circa één op de tien woningeigenaren geeft als reden aan dat de betreffende maatregel de woning niet beter verkoopbaar maakt. De verkoop-groep geeft dit vaker (18%) aan dan de 'koop-groep' (5%). Er zijn hier geen verschillen geconstateerd tussen de labelklassen.

Circa 58% (niet in de figuur) van de woningeigenaren heeft ooit een maatregel overwogen maar uiteindelijk niet genomen. Als reden hiervoor (zie kloof 1 in figuur 10) wordt het vaakst genoemd dat men geen geld (over) heeft voor de investering (55%). Op enige afstand volgt 'gewoon niet aan toegekomen' (16%) of 'ik wacht op nieuwe technologische ontwikkelingen' (13%). Er zijn hier geen verschillen geconstateerd tussen de subgroepen of labelklassen.

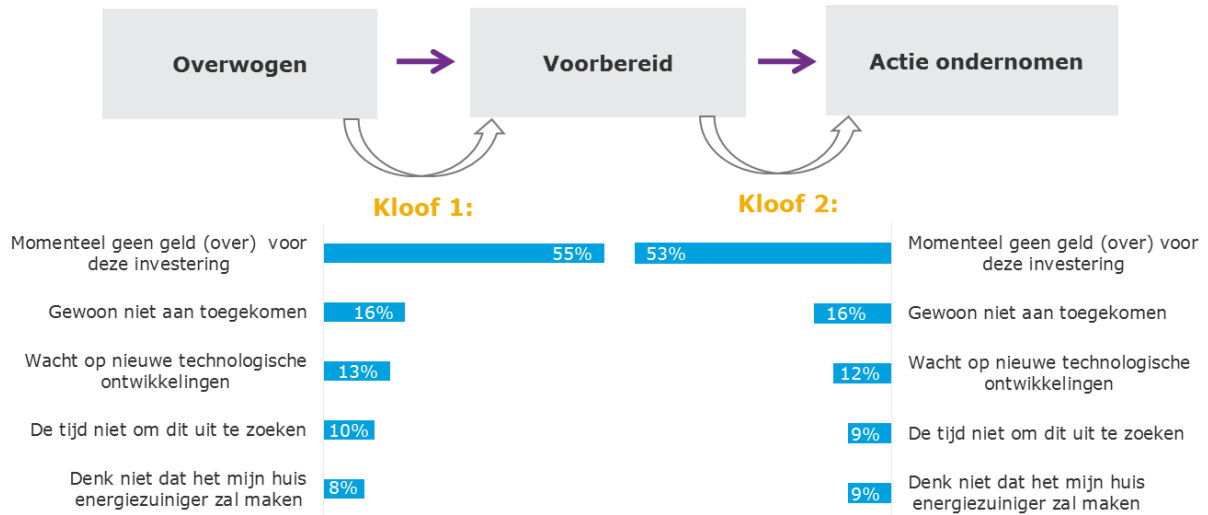
Maatregel voorbereid

Van degenen die ooit een (nog niet aanwezige) energiebesparende maatregel heeft overwogen heeft 55% (niet in de figuur) informatie ingewonnen of een offerte opgevraagd. In lijn met het bovenstaande heeft men dit het vaakst gedaan voor zonnepanelen (36%). Opvallend is echter dat het hier bij dan ook bij blijft. Voor de overige maatregelen heeft men niet of nauwelijks informatie ingewonnen of een offerte opgevraagd. Er zijn hier geen verschillen geconstateerd tussen de subgroepen of labelklassen.

Maatregel genomen

Circa 32% (niet in de figuur) van de woningeigenaren heeft ooit informatie over een maatregel opgezocht maar deze uiteindelijk niet genomen. Net zoals bij de barrières na het overwegen zien we ook hier (kloof 2 in figuur 10) dat dit voornamelijk met financiën te maken heeft. De helft van de woningeigenaren (53%) zegt namelijk de aanschaf nog even uit te stellen omdat ze momenteel het geld niet (over) hebben om de energiebesparende maatregelen te nemen. De middeninkomens geven dit vaker als reden aan dan de hogere inkomens (59% versus 38%). Het lijkt er dus op dat er hier wel sprake is van een inkomenseffect. Naast financiële redenen zegt men er gewoon nog niet aan te zijn toegekomen (16%) of te wachten op nieuwe technologische ontwikkelingen (12%).

10 | Top 5- barrières om niet over te gaan tot het laten aanbrengen van energiebesparende maatregelen die ze ooit hebben overwogen of waarop ze zich hebben voorbereid (kloof 1: n=1.082, kloof 2: n=609)

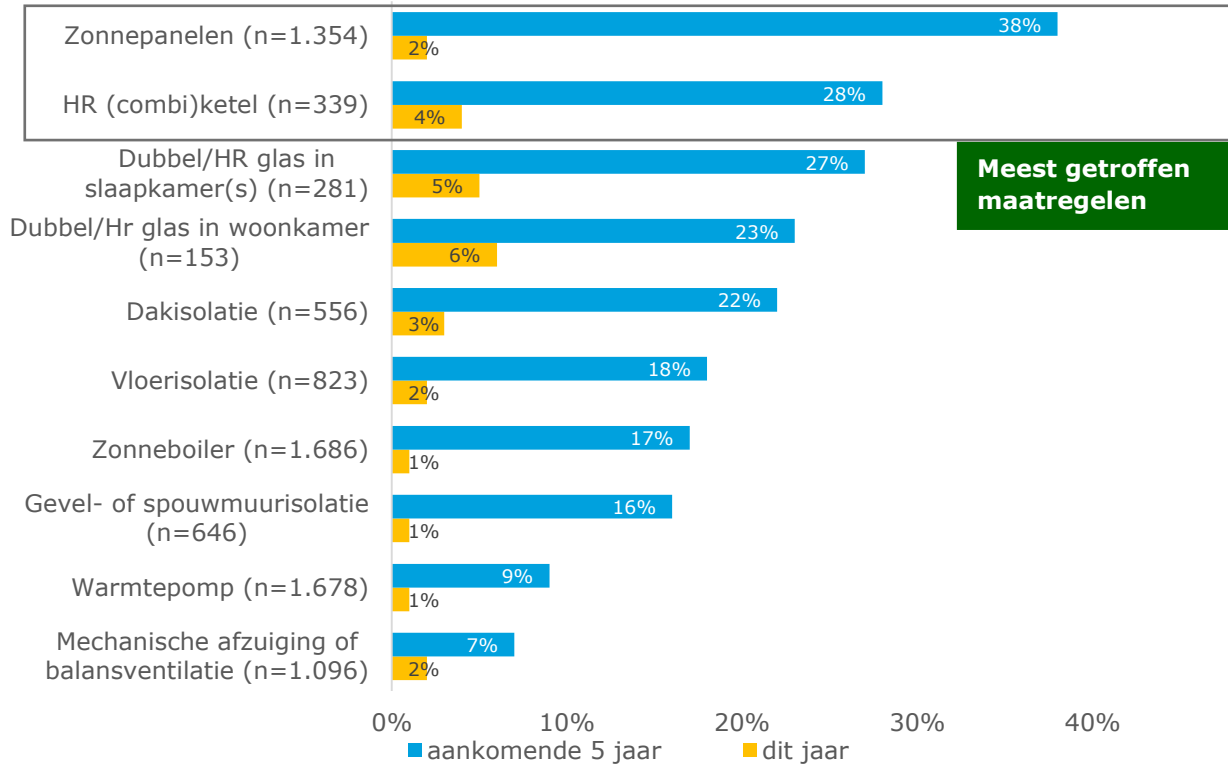

De verkoop-groep noemt in vergelijking met andere subgroepen vaker dat ze geen energiebesparende maatregelen hebben genomen (nadat ze die wel hebben overwogen), omdat ze er vanuit gaan dat ze hiermee hun woning niet eerder/beter zullen verkopen (13% versus een totaal gemiddelde van 5% - niet in de figuur). Verder zegt de groep met een voorlopige energielabel (nadat ze informatie hierover hebben ingewonnen) vaker dat ze met het nemen van energiebesparende maatregelen wachten op nieuwe technologische ontwikkelingen (18% versus een totaal gemiddelde van 12%). Het kan zijn dat de koop - en verkoopgroep binnen een bepaalde tijd wil handelen terwijl de groep met een voorlopig label dergelijke 'tijdsdruk' minder ervaart en dus kan wachten op technologische ontwikkelingen. Er zijn hier geen verschillen geconstateerd tussen de labelklassen

2.7 Helft van woningeigenaren is van plan om meer energiebesparende maatregelen te nemen

Woningeigenaren gaan niet over één nacht ijs bij de beslissing om energiebesparende maatregelen te nemen. Er kunnen soms wel jaren tussenzitten voordat men in actie komt, mede vanwege de investeringskosten die vastzitten aan energiebesparende maatregelen. Ruim de helft van de woningeigenaren (55% - niet in figuur) zegt van plan te zijn om in de aankomende vijf jaar één of meer (extra) energiebesparende maatregelen te nemen. Men denkt in dat geval het vaakst aan zonnepanelen en/of een HR (combi)ketel. In onderstaand figuur is per maatregel weergegeven of woningeigenaren van plan zijn deze in de toekomst aan te (laten) brengen. Isolerende maatregelen zoals vloer- en dakisolatie worden minder vaak genoemd. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat deze maatregelen niet bij alle woningen getroffen kunnen worden. Zo hebben flatwoningen niet altijd een vloer of dak en zijn nieuwere woningen al goed geïsoleerd.

In vergelijking met andere subgroepen geeft de koop-groep vaker aan dat zij dit jaar van plan zijn om dakisolatie aan te brengen (10% versus een totaal gemiddelde van 3%). Naar labelklasse komt het volgende beeld naar voren:

- Eigenaren van een woning met een gunstig label (A of B) geven minder vaak dan gemiddeld aan dat zij in de aankomende vijf jaar vloerisolatie, gevel-of spouwmuurisolatie en dubbel/HR glas in de slaapkamer laten aanbrengen. Zij geven daarentegen relatief vaker aan van plan te zijn in de komende vijf jaar een zonneboiler aan te laten brengen.
- Eigenaren van een woning met een gemiddeld label (C of D) geven minder vaak dan gemiddeld aan dat zij van plan zijn in de aankomende vijf jaar een zonneboiler of zonnepanelen te laten aanbrengen. Vaker dan gemiddeld geven zij aan dat ze van plan zijn in de aankomende vijf jaar gevel- of spouwmuurisolatie te laten aanbrengen.
- Eigenaren van een woning met een ongunstig label (E, F of G) geven vaker dan gemiddeld aan dat zij van plan zijn nog in 2017 of in de aankomende vijf jaar een HR ketel/HR combiketel te laten installeren. Daarnaast geven zij vaker dan gemiddeld aan dat ze van plan zijn om nog in 2017 dakisolatie en in de aankomende vijf jaar vloerisolatie te laten aanbrengen.

¹⁴ Leeswijzer figuur: aan de woningeigenaren die een specifieke maatregel nog niet hebben genomen, is gevraagd of zij van plan zijn om deze in de toekomst wel te nemen. Hierdoor verschilt het aantal respondenten dat deze vraag heeft ingevuld per energiebesparende maatregel. Zo zeggen 1.407 van de 1.742 woningeigenaren momenteel nog geen zonnepanelen te hebben. Van deze 1.407 personen is 38% binnen vijf jaar van plan zonnepanelen te nemen, terwijl 2% het dit jaar nog zal aanschaffen.

In lijn met bij de reeds genomen maatregelen zien we ook hier dat het definitieve energielabel een bescheiden rol speelt. Circa 80% geeft aan dat zij de plannen voor de toekomst ook zou hebben als het definitief energielabel er niet was geweest. Bij de koop-groep geldt dit nog sterker. Daar zien we dat voor 90% het definitieve energielabel hier geen invloed heeft. Er zijn hier geen verschillen geconstateerd tussen de labelklassen.

3 Overige effecten van het energielabel

In dit laatste hoofdstuk wordt beschreven welk andere effecten het energielabel heeft. In hoeverre heeft het energielabel invloed op de koop en verkoop van een woning en heeft het energielabel ook tot gevolg dat men in het algemeen energiezuiniger leeft?

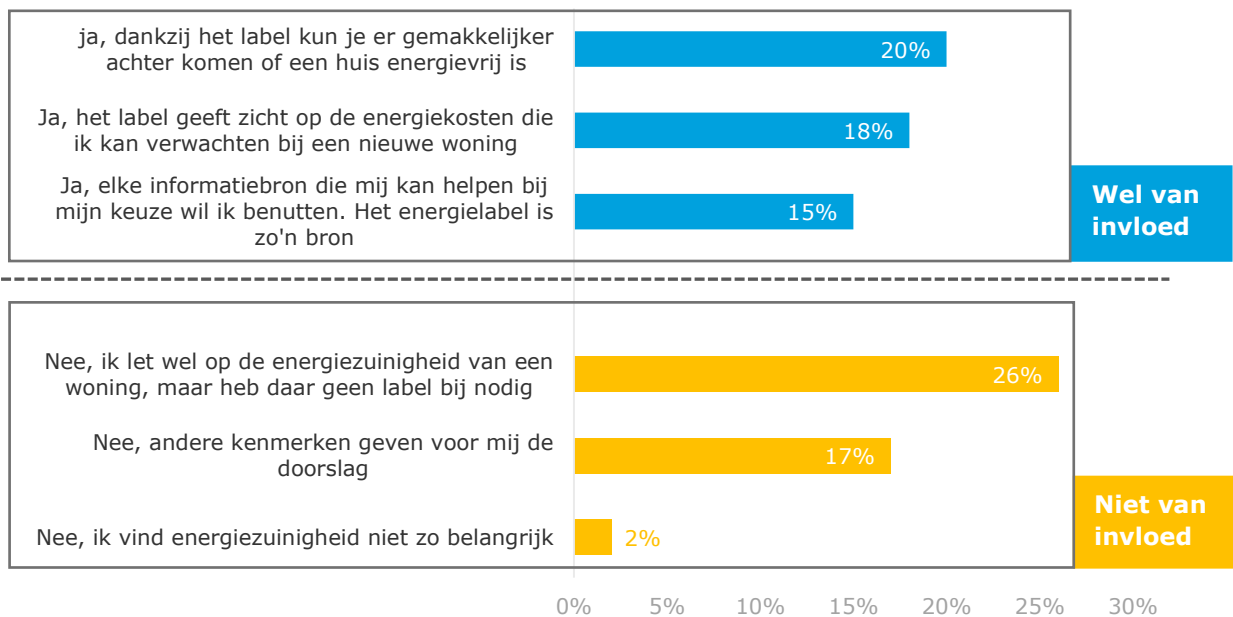
3.1 Energielabel is ook relevant bij het kopen van een volgende woning

Hoewel woningeigenaren niet vaak aangeven dat het energielabel een directe aanleiding is geweest om energiebesparende maatregelen te nemen (zie hoofdstuk 2), lijkt het energielabel wel indirect effect te hebben op hun gedrag. Zo zegt 53% van de woningeigenaren dat het energielabel van invloed zal zijn op hun keuze bij een volgende aankoop van een woning. Dit is een forse toename in vergelijking met vorig jaar. Toen lag dit percentage immers nog op 38%.¹⁵

De verkoop-groep geeft in vergelijking met de andere subgroepen vaker aan dat het energielabel van invloed zal zijn op hun keuze voor een volgende aankoop omdat zij elke informatiebron willen benutten in hun keuze (22% versus een totaal gemiddelde van 15%). Daarnaast zegt de koop-groep vaker dat het label voor hen geen rol speelt in de keuze voor een volgende aankoop, omdat andere kenmerken voor hen de doorslag zullen geven (26% versus een totaal gemiddelde van 17%).

12 | Zal het definitieve label van invloed zijn op de keuze voor een volgende aankoop? (basis: woningeigenaren die bekend zijn met het definitieve energielabel; n=1.692)

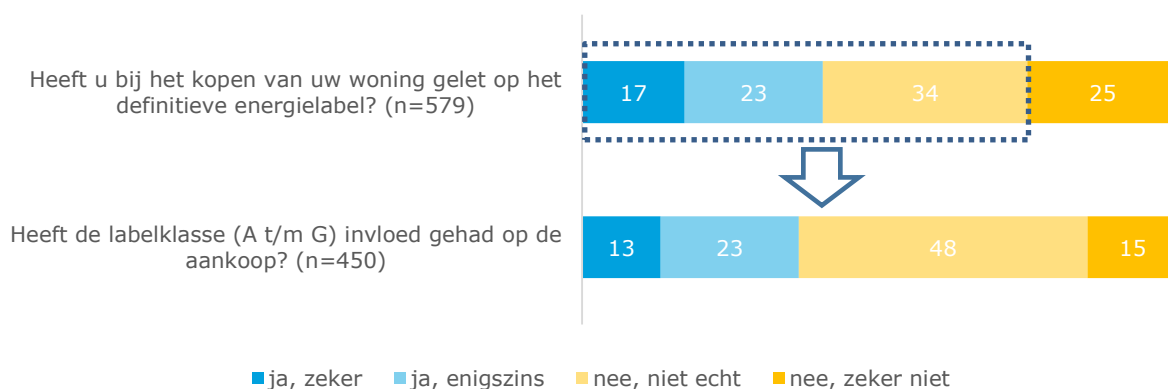
¹⁵ Bron: Algemene Rekenkamer (2016) Energielabel voor koopwoningen. Algemene Rekenkamer, Den Haag.

Verder geven eigenaren van een woning met een gunstig energielabel (A of B) in vergelijking met eigenaren van een woning met een gemiddeld energielabel (C of D) en een ongunstig energielabel (E, F of G) vaker aan dat het energielabel van invloed zal zijn bij een volgende aankoop van een woning omdat je er daarmee makkelijker achter komt of een woning energiezuinig is (respectievelijk 32% versus 10% en 10%). Dit kan er op duiden dat eigenaren van een woning met een gunstig energielabel geneigd zijn om bij de koop van een volgende woning niet 'terug' te willen in labelklasse.

Voorgaande hypothetische vraag is lastig om te beantwoorden voor sommige respondenten, omdat het in de praktijk anders zou kunnen uitpakken. Daarom hebben we gevraagd aan woningeigenaren die onlangs een woning hebben gekocht in hoeverre het energielabel daadwerkelijk een rol heeft gespeeld. Hieruit komt een wat meer genuanceerd beeld naar voren. Drie kwart van de woningeigenaren (75%) heeft in meer of mindere mate gelet op het energielabel bij het kopen van de woning. Van hen zegt 13% dat de labelklasse zeker van invloed is geweest op hun aankoop, terwijl 23% aangeeft dat dit enigszins van invloed is geweest.

13 | Aandacht voor het energielabel bij de koop van een woning (bovenste figuur: basis: woningeigenaren die onlangs een woning hebben gekocht met een definitief energielabel; n=579)
Invloed labelklasse op de aankoop (onderste figuur: basis: woningeigenaren die hebben gezegd dat ze (in meer of mindere mate) hebben gelet op het energielabel bij het kopen van woning; n=450)

Eigenaren van een woning met een gunstig energielabel (A of B) zeggen in vergelijking met eigenaren van een woning met een gemiddeld energielabel (C of D) en een ongunstig energielabel (E, F of G) vaker dat ze hebben gelet op het het energielabel (respectievelijk 53% versus 34% en 16%) en het heeft vervolgens ook vaker invloed gehad op hun aankoop (respectievelijk 53% versus 25% en 3%).

Een soortgelijk beeld komt naar voren in de interviews. Verschillende woningeigenaren die onlangs een woning hebben gekocht zeggen te hebben gelet op het energielabel van de woning. Geïnterviewden geven bijvoorbeeld aan dat ze bij Funda de zoekcriteria zodanig instellen dat er geen woningen met een minder gunstig energielabel worden getoond.¹⁶ Ook verschillende geïnterviewden

¹⁶ Funda is een organisatie die het Nederlandse aanbod van onroerend goed op internet presenteert. Met behulp van filters kunnen de gebruikers van deze website hun voorkeuren aangeven. Een van de filters is de labelklasse van de woning.

die niet recent verhuisd zijn, vermoeden dat ze bij een volgende aankoop wel zullen letten op de labelklasse van de woning.

- *"Maar verder hebben we eigenlijk alles wat D, E, F of G was van het lijstje geschrapt, daar zijn we niet eens gaan kijken. Sterker nog, we hebben zelfs het filter op Funda ingesteld dat we alleen A, B of C wilden."*
- *"We hebben ook wel echt met het zoeken van een huis, alles wat energielabel B was links laten liggen."*
- *"Het eerste wat je ziet als je op Funda gaat kijken is onder andere het energielabel en dan denk je toch wel van: ja, een hoger label dat scheelt sowieso in je stookkosten, het is beter voor het milieu en je hoeft zelf minder maatregelen te treffen als je daar woont. Dus het is toch gunstiger."*
- *"Als ik een bestaand huis zou kopen dan zou ik zeker naar het label vragen. Het betekent dat als er een laag label is, dat ik extra moet investeren om dat een beetje te upgraden."*
- *"Het werkt wel bij mensen die zich oriënteren op een nieuw huis. Dan zie je dankzij het energielabel de indicatie van de verwachte waarde van de energiekosten. Dat zegt wel wat. Als je twee even dure huizen hebt maar de een is energiezuiniger, dan is die wel beter."*
- *"Ja dat vind ik lastig. Het hangt er ook vanaf hoe oud het huis is natuurlijk, ik zou een huis met label E of slechter zelf nooit kopen."*

Zes op de tien woningeigenaren (63%) zegt het liefst een woning te hebben met een gunstig energielabel. Het energielabel heeft ook invloed op de prijs die men voor een woning zou betalen, maar de labelklasse wordt eerder aangehaald als reden om minder geld te betalen voor een woning: 66% zegt namelijk minder geld te zullen betalen voor een woning met een energielabel G, terwijl 45% meer geld zou betalen voor een woning met energielabel A.

---

14 | *Percentage woningeigaren dat het eens is met de stelling (basis: woningeigenaren die bekend zijn met het definitieve energielabel; n=1.692)*

Eigenaren van een woning met een gunstig energielabel (A of B) zeggen in vergelijking met eigenaren van een woning met een gemiddeld energielabel (C of D) en een ongunstig energielabel (E, F of G)

vaker dat ze: het liefst een woning met een gunstig energielabel hebben (respectievelijk 82% versus 49% en 47%), minder geld zouden betalen voor een woning met energielabel G (respectievelijk 79% versus 63% en 38%) en meer geld zouden betalen voor een woning met energielabel A (respectievelijk 54% versus 40% en 33%). Dit lijkt het beeld dat we eerder zagen te versterken (paragraaf 3.1), namelijk dat eigenaren van een woning met een gunstig energielabel er meer op letten dat hun volgende woning eenzelfde label heeft. En hier zien we dat zij daar ook meer voor willen betalen.

Enkele geïnterviewden denken dat het energielabel vaker wordt gebruikt om af te dingen. Kopers zijn vooral op zoek naar redenen om minder geld te betalen voor een woning. Het ontbreken van een definitief energielabel of een minder gunstig energielabel worden aangegrepen om minder geld te bieden voor een woning.

- "Als je iets gaat kopen ga je eerst kijken naar de negatieve dingen. Als je een tweedehands auto koopt ga je kijken, de lak ziet er niet zo goed uit. Je zoekt naar negatieve dingen."
- "Het eerste wat potentiële kopers zien is: oh meneer u heeft geen label, 5.000 euro eraf voor de prijs. En zo wordt alles aangegrepen."
- "We hebben toch wel meerdere woningen bekeken en woningen die bijvoorbeeld een voorlopig energielabel G of F hadden, daarvan hadden we toch zoiets van: oh, daar moeten we dan even rekening mee houden."

3.2 Klein deel zou energiebesparende maatregelen nemen om beter energielabel te krijgen

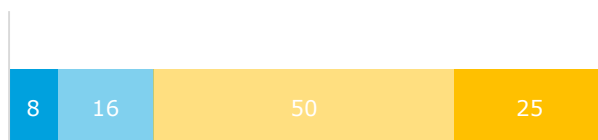

Een kwart (24%) van de woningeigenaren vermoedt dat ze meer energiebesparende maatregelen zouden nemen om een beter energielabel te krijgen als ze hun woning zouden willen verkopen. Het overige deel (75%) van de woningeigenaren zegt dat dit (waarschijnlijk of zeker) niet het geval is.

15 | Stel dat u uw woning zou willen verkopen: zou u dan energiebesparende maatregelen in uw woning (laten) aanbrengen om een beter definitief energielabel te krijgen? (basis: woningeigenaren die niet net verhuisd zijn; n=1.396)

maatregelen om beter energielabel te krijgen bij verkoop

■ ja, zeker wel   ■ ja, waarschijnlijk wel   ■ nee, waarschijnlijk niet   ■ nee, zeker niet

De verkoop-groep zegt vaker dan de koop-groep dat ze zeker geen maatregelen zullen laten aanbrengen in hun woning om een beter energielabel te krijgen (40% versus 23%). Een verklaring voor dit verschil komt naar voren uit de interviews.

Verschillende geïnterviewden kunnen zich niet voorstellen dat ze energiebesparende maatregelen zouden nemen om hun woning beter te kunnen verkopen. Ze geven aan dat het niet duidelijk is of het de investering waard is. Het is de vraag of de investeringskosten van de energiebesparende maatregelen opwegen tegen de meerwaarde die je zou krijgen voor een woning met een meer gunstig energielabel. Ze zijn van mening dat het aan de nieuwe bewoners is om energiebesparende maatregelen te nemen. Enkele geïnterviewden die verhuisplannen hebben, zeggen dat ze wel hun best hebben gedaan om een zo gunstig mogelijk energielabel te krijgen. In hun geval betekende dit dat ze bij het aanvragen van een definitief energielabel al het bewijsmateriaal hebben aangeleverd om een zo'n gunstig mogelijk energielabel te krijgen.

Er zijn hier geen verschillen geconstateerd tussen de subgroepen.

- *"Ik zou meer maatregelen nemen op het moment dat ik mijn woning voor meer geld kan verkopen, want dan haal ik de investering eruit. En ik weet nog niet zo heel goed of het energielabel nou een heel groot effect heeft op de marktwaarde van een woning. Nee ik denk dat dit effect er nog niet echt is, maar dat weet ik niet zo goed."*
- *"Ik durf te zeggen dat wij het best bijgehouden huis hebben van het hele stuk, maar dat vind ik. De koper kan daar totaal anders over denken. Dus als die de hele vloer er weer uitbrekt met alle verwarmingselementen en een heleboel meer...De koper bepaalt wat er gaat gebeuren, niet de verkoper."*
- *"Omdat mijn huis in de verkoop staat en dan heb ik geen behoefte om nu nog weer geld te gaan investeren."*
- *"Nee, want ik ging mijn huis verkopen en dat laat ik dan aan de nieuwe eigenaar over om te doen en ik had geen zin om daar extra geld in te steken."*
- *"Ja nou we gaan geen geld meer investeren in de boel. Dat laten we over aan de nieuwe bewoner."*
- *"In ieder geval was mijn insteek dat met de verkoop er een goed label moet zijn. Dit is gedeeltelijk ook omdat we op een leeftijd zitten dat verhuizen er een keer aan zit te komen."*
- *"Wat je met je huis hebt gedaan om het comfortabeler te maken, ja het is eigenlijk meer financieel, om het beter verkoopbaar te maken. Dat je kunt aantonen aan mensen van: kijk, ik heb een hoog C label en ik heb dat en dat gedaan."*

3.3 Door energielabel zegt men ook meer algemene energiebesparende maatregelen te nemen

Tot slot is gevraagd of het energielabel ook op een andere manier invloed heeft gehad op woningeigenaren. Circa 30% geeft aan door het label wel te zijn gaan nadenken over maatregelen die men kan treffen om energie te besparen (in de huidige, vorige of toekomstige woning). Een ruime meerderheid geeft echter aan dat het energielabel in dit verband geen toegevoegde waarde heeft (figuur16).

---

16 | Heeft het definitieve energielabel op een andere manier invloed op u gehad? (n=1.692)

Daarnaast zeggen drie op de tien (31%) woningeigenaren dat het energielabel er (enigszins) voor heeft gezorgd dat ze meer *algemene* energiebesparende maatregelen hebben genomen (lager zetten van de thermostaat, minder lang douchen, aanschaffen van energiezuinige apparaten, etc.).

---

17 | Heeft het definitieve energielabel ervoor gezorgd dat u meer algemene energiebesparende maatregelen hebt genomen (Basis: woningeigenaren die bekend zijn met het definitieve energielabel; n=1.692)

Heeft het definitieve energielabel ervoor gezorgd dat u meer algemene energiebesparende maatregelen (minder lang douchen, aanschaffen van energiezuinige apparaten, etc.) hebt genomen?

Eigenaren van een woning met een gunstig energielabel (A/B) geven vaker aan dat het energielabel er zeker voor heeft gezorgd dat ze meer algemene energiebesparende maatregelen hebben genomen in vergelijking met eigenaren van woningen met een ongunstig energielabel E/F/G (respectievelijk 20% versus 5%). Er zijn hier geen verschillen geconstateerd tussen de subgroepen.

Verschillende geïnterviewden gaan er niet vanuit dat het energielabel ervoor zorgt dat mensen energiezuiniger gaan leven. Eén van hen zegt bijvoorbeeld dat je geen beter energielabel krijgt als je minder energie verbruikt. De geïnterviewden die wel energiezuiniger zijn gaan leven door het energielabel, geven aan dat dit vooral een indirect effect is. Doordat mensen zich meer bewust worden van de energieprestatie van hun woning, zullen ze ook eerder letten op hun eigen energieverbruik.

- "Het directe effect is meer dat ik denk: ik moet beter isoleren met strips of iets zodat ik niet meer hoeft te stoken. Dus het is meer de maatregel dan, ik krijg natuurlijk geen beter energielabel als ik de stekker eruit trek (...) Maar dan is er toch nog wel iets meer bewustwording gekomen, dus indirect ben ik wel meer gaan letten op mijn stroomverbruik. Ja."
- "Nee het energielabel heeft geen effect op hoe energiezuinig mensen leven (...) Als ik door de stad Groningen loop op de grote markt met een koude dag, dan branden al die stomme dingen onder de parasols omdat mensen buiten willen zitten. Dan denk ik: ja, hallo. Ga naar binnen en doe de deuren dicht."
- "Ja nou, dat denk ik dus niet, want met het energielabel bereik je niet dat mensen energiezuiniger gaan leven. Het is niet zo dat ik dan opeens meer stook om mijn huis aangenaam warm te krijgen."
- "Nee, ik ben er niet anders door gaan leven. Dat niet."